

The Impact of Academic Majors on Entrepreneurial Intention of Agriculture Students in Isfahan Province

Masoud Ramezani^{1✉}

1. Corresponding Author, Department of Production Engineering and Plant Genetics, Isfahan (Khorasgan) Islamic Azad University, Isfahan, Iran. Email: m.ramezani@khuisf.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:
Received: 01. 10. 2023
Revised: 07. 10. 2023
Accepted: 09. 10. 2023

Keywords:
Entrepreneurial Intention,
Academic Majors,
Entrepreneurship Education,
Multivariate Analysis.

ABSTRACT

Despite the importance and necessity of the agricultural sector and emphasis on it as the main axis of development, the contribution of the agricultural sector in the development and economic prosperity of Iran is decreasing day by day. One of the most important programs and approaches in this field is the promotion and development of agricultural entrepreneurship and businesses among the actors of the agricultural sector, especially the graduates of universities and agricultural higher education institutions of Iran; Because graduates of agricultural fields, as subject experts, can play an important role in the development of new innovations and technologies and, as a result, in the development of agricultural entrepreneurship. In this regard, the present study was designed and conducted with the main goal of investigating the impact of academic majors on the entrepreneurial intention of agriculture students in Isfahan province. The statistical population of the research included all agricultural students in universities and institutions of higher education in Isfahan province, 212 of whom were selected for the study by simple random sampling. The main tool of the research was a standard questionnaire whose validity was confirmed by subject experts and its reliability was confirmed by calculating Cronbach's alpha coefficient. The results of Pearson correlation analysis showed that the variables of entrepreneurial attitude, entrepreneurial subjective norms, and perceived entrepreneurial behavioral control had a positive and significant relationship with the entrepreneurial intention of agriculture students in Isfahan province. In addition, the results of the multivariate analysis of variance showed the impact of academic majors on the entrepreneurial intention among agriculture students in Isfahan province; So, the entrepreneurial intention of the students of agricultural extension and education was higher than the entrepreneurial intention of the students of plant breeding. In this regard, it is recommended to revise the courses and topics of different agricultural fields with an entrepreneurial approach and make entrepreneurship and business courses mandatory for all agricultural fields.

Cite this article: Ramezani, M. (2023). The Impact of Academic Majors on Entrepreneurial Intention of Agriculture Students in Isfahan Province. *Journal of Entrepreneurship Research*, 2 (3), 39-52.

DOI: <https://doi.org/10.22034/jer.2023.2012710.1054>

© The Author(s).

Publisher: Ilam University Press.

تأثیر رشته تحصیلی بر قصد کارآفرینانه دانشجویان کشاورزی استان اصفهان

مسعود رمضانی^۱

۱. نویسنده مسئول، گروه مهندسی تولید و ژنتیک گیاهی، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران. رایانامه: m.ramezani@khuif.ac.ir

چکیده

اطلاعات مقاله

با وجود اهمیت و ضرورت بخش کشاورزی و تأکید بر آن به‌عنوان محور اصلی توسعه، ولی روزه‌روز از سهم بخش کشاورزی در توسعه و رونق اقتصادی کشور کم می‌شود. یکی از مهم‌ترین برنامه‌ها و رهیافت‌ها در این زمینه ترویج و توسعه کارآفرینی و کسب‌وکارهای کشاورزی در بین کنشگران بخش کشاورزی به‌خصوص دانش‌آموختگان دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشاورزی کشور است؛ چراکه دانش‌آموختگان رشته‌های کشاورزی به‌عنوان متخصصان موضوعی می‌توانند نقش مهمی در توسعه نوآوری‌ها و فناوری‌های جدید و در نتیجه توسعه کارآفرینی کشاورزی ایفا کنند. در این راستا، پژوهش حاضر با هدف اصلی بررسی تأثیر رشته تحصیلی بر قصد کارآفرینانه دانشجویان رشته‌های کشاورزی در استان اصفهان طراحی و انجام شد. جامعه آماری پژوهش شامل تمام دانشجویان رشته‌های کشاورزی در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی استان اصفهان بودند که تعداد ۲۱۲ نفر از آن‌ها به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده برای مطالعه انتخاب شدند. ابزار اصلی پژوهش پرسشنامه‌ای استاندارد بود که روایی آن توسط متخصصان موضوع و پایایی آن با محاسبه ضریب آلفای کرونباخ تأیید شد. نتایج تحلیل همبستگی پیرسون نشان داد که متغیرهای نگرش کارآفرینانه، هنجارهای ذهنی کارآفرینانه، کنترل رفتاری درک‌شده کارآفرینی رابطه مثبت و معناداری با قصد کارآفرینانه دانشجویان رشته‌های کشاورزی استان اصفهان داشتند. افزون بر این، نتایج تحلیل واریانس چندمتغیره بیانگر تأثیر رشته تحصیلی بر قصد کارآفرینانه دانشجویان کشاورزی استان اصفهان بود؛ به‌طوری که قصد کارآفرینانه دانشجویان رشته ترویج و آموزش کشاورزی بالاتر از قصد کارآفرینانه دانشجویان رشته زراعت و اصلاح نباتات بود. در این راستا، بازنگری دروس و سرفصل رشته‌های مختلف کشاورزی با رویکرد کارآفرینانه و اجباری کردن دروس کارآفرینی و کسب‌وکار برای تمام رشته‌های کشاورزی توصیه می‌شود.

نوع مقاله:

مقاله علمی - پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۷/۰۹

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۰۷/۱۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۷/۱۷

کلیدواژه‌ها:

نیت کارآفرینانه،
رشته تحصیلی،
آموزش کارآفرینی،
تحلیل چندمتغیره.

استناد: رمضانی، مسعود. (۱۴۰۲). تأثیر رشته تحصیلی بر قصد کارآفرینانه دانشجویان کشاورزی استان اصفهان. *مجله پژوهش‌های کارآفرینی*، ۲ (۳)، ۵۲-۳۹.

DOI: <https://doi.org/10.22034/jer.2023.2012710.1054>

© نویسنده‌گان.

ناشر: انتشارات دانشگاه ایلام.

پرتال جامع علوم انسانی

مقدمه

نظر به این که یکی از مسائل و مشکلات پیش‌روی جوامع مختلف - به‌خصوص در کشورهای در حال توسعه نظیر ایران - وجود دانش‌آموختگانی است که فاقد توانایی و مهارت‌های لازم برای راه‌اندازی کسب‌وکار هستند، لذا این امر موجب شده که امروزه بحث آماده‌سازی دانشجویان دانش‌آموختگان دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی از طریق ترویج و توسعه فرهنگ کارآفرینی به صورت جدی مورد توجه قرار گیرد (Shiri et al., 2022). آنچه که مسلم است، این آماده‌سازی نباید بعد از فارغ‌التحصیلی دانشجویان باشد، بلکه برای تحقق این امر، لازم است که در حین تحصیل، مقدمات لازم فراهم گردد و مسائل و مشکلات برطرف شوند (Amiri & Moradi, 2008). یکی از مهم‌ترین این اقدامات تدوین برنامه‌هایی برای بهبود قصد کارآفرینانه دانشجویان نظام آموزش عالی است؛ زیرا مسیر کارآفرینی واقعی احتمالاً به واسطه گذر از مرحله شکل‌گیری قصد کارآفرینانه است؛ بنابراین، این یک بخش ضروری از روند آموزش و ترویج کارآفرینی در نظام آموزش عالی است (Mathisen & Arnulf, 2013). از طرف دیگر، در برنامه‌های اول تا ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور تأکید زیادی بر بخش کشاورزی شده است (شیری و همکاران، ۱۴۰۰؛ شیری و همکاران، ۱۴۰۱ الف). با وجود اهمیت و ضرورت بخش کشاورزی و تأکید بر آن به‌عنوان محور اصلی توسعه در برنامه‌ها و سیاست‌های محلی و ملی کشور و وجود قابلیت‌های فراوان، تنوع اقلیمی و منابع و ذخایر غنی، ولی روزبه‌روز از سهم بخش کشاورزی در توسعه و رونق اقتصادی کشور کم می‌شود. در این راستا، گزارش‌های رسمی حاکی از سیر کاهشی سهم بخش کشاورزی نسبت به بخش‌های صنعت و خدمات در اشتغال و کارآفرینی کشور است (مهدی‌زاده و همکاران، ۱۴۰۱). این شرایط سبب شده که سیاست‌گذاران نهادهای دولتی و آموزشی در جهت تدوین برنامه‌هایی به‌منظور توسعه بخش کشاورزی اقدام نمایند.

یکی از مهم‌ترین برنامه‌ها و رهیافت‌ها در این زمینه ترویج و توسعه کارآفرینی و کسب‌وکارهای کشاورزی در بین کنشگران بخش کشاورزی به‌خصوص دانش‌آموختگان دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشاورزی کشور است (Shiri et al., 2022). چراکه دانش‌آموختگان رشته‌های کشاورزی به‌عنوان متخصصان موضوعی می‌توانند نقش مهمی در توسعه نوآوری‌ها و فناوری‌های جدید و در نتیجه توسعه کارآفرینی کشاورزی ایفا کنند (شیری، ۱۴۰۱ الف؛ پاپزن و همکاران، ۱۳۹۴؛ شیری، ۱۴۰۱ ب). این درحالی است که گزارش‌ها و پژوهش‌های مختلفی در بخش کشاورزی به‌صورت کلی و در بین دانش‌آموختگان رشته‌های کشاورزی به‌صورت ویژه حاکی از ضعف فعالیت‌های کارآفرینانه فعالان این بخش است. برای مثال، برخی مطالعات حاکی از ضعف رفتارها و مهارت‌های کارآفرینانه افراد در بخش کشاورزی هستند (Shiri et al., 2012؛ میرک‌زاده و همکاران (۱۳۹۳)، بادپا و شیری (۱۴۰۱)، شیری و همکاران (۱۴۰۰ الف)، شیری و همکاران (۲۰۱۷ا) (Shiri et al., 2017a)، شیری و همکاران (۲۰۱۷ب) (Shiri et al., 2017b)، شیری و همکاران (۲۰۱۳)، شیری و علی‌بیگی (۱۳۹۴)، اوتادی و همکاران (۱۴۰۱)، شیری و همکاران (۱۴۰۱)، با خرد و همکاران (۱۴۰۲) و شیری و همکاران (۱۳۹۲) نیز بیانگر ضعف ادراکات، نگرش‌ها و مقاصد کارآفرینانه دانشجویان کشاورزی هستند. در این راستا، نظر به این که بر اساس نظریه رفتار برنامه‌ریزی‌شده (Ajzen, 1991) ادراکات، نگرش‌ها و مقاصد کارآفرینانه برای ترویج و توسعه اقدامات کارآفرینی در جامعه ضروری هستند؛ لذا در این پژوهش در جهت شناسایی عوامل مؤثر بر قصد کارآفرینانه دانشجویان کشاورزی استان اصفهان بر اساس تئوری رفتار برنامه‌ریزی‌شده اقدام شده است.

براساس نظریه رفتار برنامه‌ریزی‌شده آجزن (Ajzen, 1991) متغیرهای بیرونی نظیر ویژگی‌های جمعیت‌شناختی از طریق عوامل انگیزشی، یعنی، قصد رفتاری، نگرش، هنجارهای ذهنی و کنترل رفتاری بر رفتار واقعی فرد تأثیر می‌گذارند. در این راستا، با وجود این که مطالعات متعددی در خصوص تأثیر متغیرهای بیرونی بر مؤلفه‌های مدل رفتار برنامه‌ریزی‌شده و روابط بین آن‌ها

در بافت کارآفرینی انجام شده است؛ ولی فقط در مطالعات معدودی به نقش رشته تحصیلی در توسعه مقاصد و اهداف کارآفرینی و عوامل مؤثر بر آن اشاره شده است (پژوم، ۱۳۹۷؛ Zhang et al., 2013)؛ لذا در این مطالعه تأثیر رشته تحصیلی بر قصد کارآفرینانه دانشجویان رشته‌های کشاورزی استان اصفهان و عوامل مؤثر بر آن بررسی شده است. در واقع، در این مطالعه ضمن بررسی قصد کارآفرینانه و عوامل مؤثر بر آن (یعنی نگرش نسبت به کارآفرینی، هنجارهای ذهنی کارآفرینانه و کنترل رفتاری درک‌شده کارآفرینی) بر مبانی نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده، تأثیر رشته تحصیلی دانشجویان کشاورزی بر پیش‌بینی‌کننده‌های قصد کارآفرینانه نیز بررسی می‌شود. نظر به این که تاکنون پژوهشی در خصوص تأثیر رشته تحصیلی بر مؤلفه‌های مدل رفتار برنامه‌ریزی شده در حوزه کارآفرینی انجام نشده است، لذا این پژوهش دارای نوآوری است و نتایج آن می‌تواند در برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌گذاری‌های نظام آموزش عالی کشور مورد استفاده قرار گیرد.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

قصد کارآفرینانه می‌تواند به‌عنوان آگاهی هوشیارانه و اعتقاد راسخ (عقیده) افراد نسبت به راه‌اندازی یک طرح کسب‌وکار جدید در آینده تعریف شود (Giacomin et al., 2022; Thompson, 2009). بنابراین، فرایند شروع یک کسب‌وکار یا شرکت جدید می‌تواند به‌صورت داوطلبانه و با قصدی آگاهانه^۱ در نظر گرفته شود (Linan et al., 2013). قصد نشان‌دهنده یک عامل ضروری و اساسی برای بروز یک رفتار (مثل کارآفرینی) در افراد است (Ajzen, 1991). در نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده فرض می‌شود که عوامل انگیزشی (نگرش نسبت به رفتار، هنجارهای ذهنی و کنترل رفتاری درک‌شده) بر قصد رفتاری تأثیر می‌گذارند (Ajzen, 1991)؛ بنابراین، قصد رفتاری افراد نتیجه سه عامل نگرش نسبت به رفتار، هنجارهای ذهنی و کنترل رفتاری درک‌شده توسط فرد است. برای مثال، در زمینه کارآفرینی، نگرش به راه‌اندازی یک کسب‌وکار به درجه ارزش‌گذاری مثبت یا منفی یک فرد به کارآفرین بودن اشاره دارد؛ هنجار ذهنی، برداشت ذهنی فرد از فشار اجتماعی برای انجام دادن یا ندادن اقدام کارآفرینی است؛ و کنترل رفتاری درک‌شده، ادراک فرد از مشکل یا آسانی کارآفرین شدن است که این سازه‌ها هم به‌صورت مستقیم بر قصد رفتاری افراد تأثیر می‌گذارند (Ajzen, 2001). عوامل انگیزشی نشانگرهای برای سنجش این هستند که چگونه افراد سخت‌کوش تمایل به تلاش دارند و چقدر از تلاش آنان منجر به یک رفتار برنامه‌ریزی شده است؛ بنابراین، هراندازه در یک زمینه خاص، عوامل انگیزشی بالاتری وجود داشته باشد، قصد قوی‌تری در فرد ایجاد می‌شود و به همان نسبت احتمال انجام آن رفتار افزایش می‌یابد (Ajzen, 2001). از این رو، طبق نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده در بافت کارآفرینی، اساس شکل‌گیری یک کسب‌وکار جدید داشتن قصد قوی برای خوداشتغالی در افراد است.

همان‌گونه که اشاره شد، سه عامل انگیزشی در نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده بر قصد کارآفرینانه افراد در جهت بروز رفتار کارآفرینانه افراد تأثیر می‌گذارند. مطالعات مختلفی رابطه بین نگرش نسبت به کارآفرینی، کنترل رفتاری درک‌شده کارآفرینی و هنجارهای ذهنی با قصد کارآفرینانه تأیید کرده‌اند (Dao et al., 2021; Naktiyok et al., 2010; Shiri et al., 2017a; Shiri et al., 2017b; Li, 2008; Passsoni & Glavam, 2018; Ouragini & Lakhali, 2023; Nasurdin et al., 2009). این در حالی است که نتایج مطالعات دیگر نشان‌دهنده این است که در بافت‌های فرهنگی کشورهای مختلف تنها نگرش نسبت به کارآفرینی و کنترل رفتاری درک‌شده بر قصد و رفتار کارآفرینانه تأثیر می‌گذارند (Autio et al., 2001; Ajzen, 2002). شیری و همکاران (۱۴۰۱) در مطالعه‌ای نشان داد که نگرش نسبت به کارآفرینی، هنجارهای ذهنی و کنترل رفتاری درک‌شده بر قصد کارآفرینانه دانشجویان تأثیر می‌گذارند. باخرد و همکاران (۱۴۰۲) نیز در مطالعه‌ای تأیید

^۱ Conscious Intentionality.

کردند که متغیرهای نگرش نسبت به کارآفرینی، هنجارهای ذهنی و خودکارآمدی کارآفرینی با قصد کارآفرینانه دانش‌آموزان رشته‌های فنی‌و حرفه‌ای و کاردانش رابطه مثبت و معناداری دارند. از این‌رو، فرضیه‌های زیر در خصوص ارتباط بین مؤلفه‌های مدل رفتار برنامه‌ریزی شده مطرح می‌گردد:

فرضیه یک: نگرش کارآفرینانه رابطه مثبت و معنی‌داری با قصد کارآفرینانه دانشجویان کشاورزی دارد.

فرضیه دو: هنجارهای ذهنی کارآفرینانه رابطه مثبت و معنی‌داری با قصد کارآفرینانه دانشجویان کشاورزی دارد.

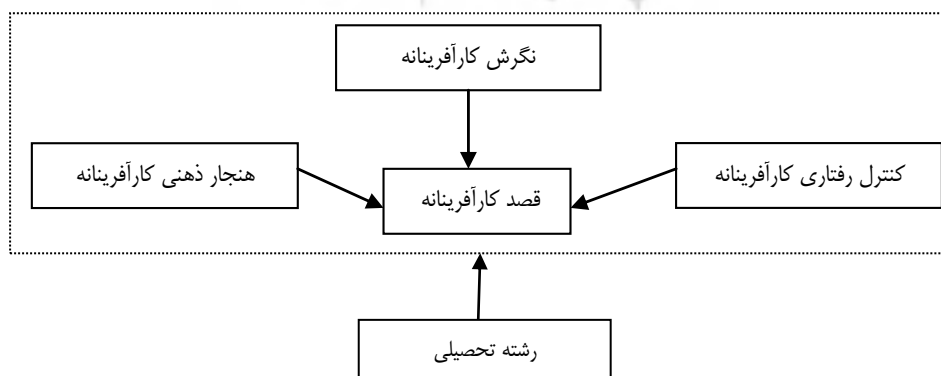
فرضیه سه: کنترل رفتاری درک‌شده کارآفرینی رابطه مثبت و معنی‌داری با قصد کارآفرینانه دانشجویان کشاورزی دارد. افزون بر این، مطالعات مختلفی در خصوص عوامل بیرونی اثرگذار بر قصد کارآفرینانه و عوامل مؤثر بر آن انجام شده است. یکی از متغیرهای تأثیرگذار در این خصوص رشته تحصیلی است که نتایج متفاوتی در خصوص تأثیر آن بر قصد کارآفرینانه و عوامل اثرگذار بر آن براساس نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده مشاهده شده است (پژوم، ۱۳۹۷; Ouragini, 2013; Zhang et al., 2013; Lakhali, 2023; Dao et al., 2021). برای مثال، داو و همکاران (Dao et al., 2021) در مطالعه‌ای نشان دادند که رشته تحصیلی دانشگاهی بر قصد کارآفرینانه دانشجویان تأثیر مثبت و معناداری دارد؛ به‌گونه‌ای که قصد کارآفرینانه دانشجویان رشته‌های مهندسی بالاتر از دانشجویان رشته‌های کسب‌وکار بود. ژانگ و همکاران (Zhang et al., 2013) در مطالعه‌ای تأثیر رشته تحصیلی بر نگرش کارآفرینانه، هنجارهای ذهنی کارآفرینانه، کنترل رفتاری درک‌شده کارآفرینی و قصد کارآفرینانه دانشجویان را تأیید نمودند. این در حالی است که پژوم (۱۳۹۷) در مطالعه‌ای تأثیر رشته تحصیلی بر قصد کارآفرینی دانش‌آموزان دبیرستان‌های شهرستان چالوس را رد کردند. بنابراین، فرضیه‌های زیر در خصوص تأثیر رشته تحصیلی بر پیش‌بینی‌کننده‌های قصد کارآفرینی پیشنهاد می‌شود:

فرضیه چهارم: میانگین نمره قصد کارآفرینانه دانشجویان کشاورزی براساس رشته تحصیلی متفاوت است.

فرضیه پنجم: میانگین نمره نگرش کارآفرینانه دانشجویان کشاورزی براساس رشته تحصیلی متفاوت است.

فرضیه ششم: میانگین نمره هنجارهای ذهنی کارآفرینانه دانشجویان کشاورزی براساس رشته تحصیلی متفاوت است.

فرضیه هفتم: میانگین نمره کنترل رفتاری کارآفرینانه دانشجویان کشاورزی براساس رشته تحصیلی متفاوت است. با توجه با مبانی نظری و پیشینه تجربی و فرضیه‌های پژوهش، مدل مفهومی در خصوص تأثیر رشته تحصیلی بر قصد کارآفرینانه دانشجویان کشاورزی استان اصفهان با تعدیل نظریه رفتار برنامه‌ریزی‌شده به‌صورت زیر تدوین می‌گردد (شکل ۱).

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از لحاظ پارادایم در دسته پژوهش‌های کمی، با توجه به هدف کاربردی و در گردآوری و تحلیل داده‌ها پس‌رویدادی (علی-مقایسه‌ای) است که با استفاده از آزمون تحلیل واریانس چندمتغیره انجام شد. جامعه آماری پژوهش شامل تمام دانشجویان رشته‌های کشاورزی در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی استان اصفهان بودند. پرسشنامه پژوهش به صورت الکترونیکی (آنلاین) در محیط سامانه اول‌فرم^۱ طراحی شد و لینک پرسشنامه از طریق ایمیل و همچنین، کانال‌ها و گروه‌های مجازی در شبکه‌های اجتماعی (نظیر تلگرام، واتس‌اپ، اینستاگرام و ...) علمی برای دانشجویان رشته کشاورزی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی استان اصفهان ارسال گردید. با ارسال مستمر لینک آنلاین پرسشنامه و پیگیری‌های زیاد تعداد ۲۲۱ پرسشنامه تکمیل شد. در بررسی و پالایش اولیه، تعداد ۹ پرسشنامه که دارای اطلاعات ناقص بودند، حذف شدند. در نهایت، داده‌های ۲۱۲ پرسشنامه برای انجام تحلیل‌ها در این مطالعه استفاده شد. با این اوصاف، روش نمونه‌گیری در این پژوهش تصادفی ساده بود. ابزار گردآوری داده‌ها در این پژوهش، پرسشنامه‌ای استاندارد مشتمل بر پنج بخش در قالب سؤالات باز و بسته- پاسخ بود. اجزای پرسشنامه شامل: ویژگی‌های جمعیت‌شناختی (سن، جنسیت، رشته تحصیلی)؛ قصد کارآفرینانه، نگرش کارآفرینانه، هنجارهای ذهنی کارآفرینانه، کنترل رفتاری درک‌شده در خصوص کارآفرینی بودند. متغیرهای قصد کارآفرینانه، نگرش کارآفرینانه، هنجارهای ذهنی کارآفرینانه، کنترل رفتاری درک‌شده در زمینه کارآفرینی با استفاده از مقیاس‌های لینان و همکاران (Linan et al., 2013) اندازه‌گیری شد. تمام متغیرهای نهفته پژوهش در قالب طیف پنج درجه‌ای لیکرت (۱- کاملاً مخالفم تا ۵- کاملاً موافقم) بررسی شدند. روایی پرسشنامه توسط متخصصان موضوع و پایایی آن با محاسبه ضریب آلفای کرونباخ تأیید شد (جدول ۱). تحلیل داده‌ها در دو بخش آمار توصیفی و استنباطی با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۶ انجام شد. برای این منظور، در بخش آمار توصیفی از فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار و در بخش آمار استنباطی از تحلیل همبستگی پیرسون و تحلیل واریانس چندمتغیره استفاده شد.

یافته‌ها

بر اساس نتایج پژوهش میانگین سن دانشجویان کشاورزی مورد مطالعه ۲۳/۳۲ با انحراف معیار ۲/۱۳ سال بود؛ به طوری که آن‌ها در دامنه سنی ۱۹ تا ۲۶ سال قرار داشت. نتایج پژوهش بیانگر این است که ۵۹/۶ درصد از پاسخگویان با بیشترین فراوانی دختر و ۴۰/۴ درصد از آن‌ها پسر بودند. براساس یافته‌های پژوهش مشخص شد که ۱۳/۸ درصد از دانشجویان مورد مطالعه در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی استان اصفهان با بیشترین فراوانی مشغول به تحصیل در رشته علوم دامی و ۷/۵ درصد با کمترین فراوانی مشغول به تحصیل در رشته اقتصاد کشاورزی بودند.

جدول ۱. میانگین، انحراف معیار و همبستگی متغیرهای پژوهش

متغیرهای نهفته	میانگین	انحراف معیار	۱	۲	۳	۴	آلفای کرونباخ
۱- قصد کارآفرینانه	۳/۱۱	۰/۸۲	۱				۰/۸۹
۲- نگرش کارآفرینانه	۳/۲۵	۰/۹۳	۰/۶۴**	۱			۰/۹۲
۳- هنجارهای ذهنی کارآفرینانه	۲/۹۸	۰/۹۹	۰/۵۱**	۰/۴۳**	۱		۰/۷۸
۴- کنترل رفتاری کارآفرینانه	۳/۰۳	۰/۸۷	۰/۵۹**	۰/۶۳**	۰/۴۸**	۱	۰/۸۵

** معناداری در سطح خطای یک درصد

^۱ Avalform

افزون بر این یافته‌های ارائه شده در جدول ۱، نشان می‌دهد که میانگین متغیرهای قصد کارآفرینانه، نگرش کارآفرینانه، هنجارهای ذهنی کارآفرینانه و کنترل رفتاری درک‌شده کارآفرینی در بین پاسخگویان در حد متوسط (نمره ۳) بود. نتایج حاصل از تحلیل همبستگی پیرسون نشان می‌دهد که رابطه مثبت و معناداری در سطح خطای یک درصد بین متغیرهای قصد کارآفرینانه، نگرش کارآفرینانه، هنجارهای ذهنی کارآفرینانه و کنترل رفتاری درک‌شده کارآفرینی در بین دانشجویان رشته‌های کشاورزی استان اصفهان وجود دارد (جدول ۱)؛ به عبارت دیگر، با احتمال ۹۹ درصد می‌توان اظهار کرد که با افزایش و یا کاهش هر یک از اجزای مدل نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده، سایر اجزا نیز افزایش یا کاهش می‌یابند. با توجه به این که در این پژوهش چهار متغیر وابسته (قصد کارآفرینانه، نگرش کارآفرینانه، هنجارهای ذهنی کارآفرینانه و کنترل رفتاری کارآفرینانه) وجود داشت که با هم مرتبط بودند و قابل ترکیب شدن با هم در قالب یک متغیر وابسته ترکیبی نبودند، لذا برای بررسی تفاوت بین میانگین نمرات متغیرهای وابسته به تفکیک رشته تحصیلی از تحلیل واریانس چندمتغیره^۱ استفاده شد. پیش فرض اصلی برای انجام تحلیل واریانس چندمتغیره برابر بودن ماتریس کوواریانس برای گروه‌های مورد مطالعه (برای مثال، رشته تحصیلی) می‌باشد. به منظور بررسی این فرض از آزمون Box's M استفاده شد. اگر سطح معنی‌داری آزمون Box's M بزرگتر از ۰/۰۵ باشد ($P > 0.05$)، فرض صفر مبنی بر این که ماتریس کوواریانس متغیرهای وابسته برای گروه‌های مورد مطالعه باهم برابر هستند، پذیرش می‌شود و در این صورت، امکان انجام آزمون تحلیل واریانس چند متغیره وجود دارد (Hair et al., 2010). در صورت تأیید پیش فرض اولیه تحلیل واریانس چند متغیره، از آزمون لامبدای ویلکس^۲ (در سه گروه و بیشتر) برای بررسی تفاوت بین میانگین نمرات متغیرهای وابسته پژوهش براساس گروه‌های مورد مطالعه استفاده می‌شود. در این تحلیل رشته تحصیلی پاسخگویان به عنوان متغیر مستقل و قصد کارآفرینانه، نگرش کارآفرینانه، هنجارهای ذهنی کارآفرینانه و کنترل رفتاری کارآفرینانه به عنوان متغیر وابسته پژوهش وارد تحلیل واریانس چند متغیره شدند (جدول ۲).

جدول ۲. آزمون برابری ماتریس کوواریانس متغیرهای وابسته براساس رشته تحصیلی

آزمون	مقدار	F	Df1	Df2	Sig.
Box's M	۱۶۰/۱۱	۱/۱۳	۱۳۵	۱۶۳۰۵۷/۴۴	۰/۱۴۲

نتایج ارائه شده در جدول ۲، نشان از برابری ماتریس کوواریانس متغیرهای وابسته برای گروه‌های مورد مطالعه (رشته تحصیلی) داشت ($P > 0.05$). با توجه به این که پیش فرض اولیه تحلیل واریانس چندمتغیره تأیید شد؛ لذا از آزمون لامبدای ویلکس برای بررسی تفاوت بین میانگین نمرات متغیرهای وابسته براساس رشته تحصیلی استفاده شد (جدول ۳).

جدول ۳. آزمون چند متغیره برای بررسی تأثیر رشته تحصیلی بر متغیرهای وابسته پژوهش

آزمون	مقدار	F	Df	Sig.	اندازه اثر
لامبدای ویلکس	۰/۸۴۶	۱/۶۷**	۴۵	۰/۰۰۴	۰/۱۸

** معنی‌داری در سطح خطای یک درصد

¹ Multivariate Analysis of Variance (MANOVA)

² Wilk's Lambda

جدول ۴. تفاوت بین متغیرهای وابسته پژوهش براساس رشته تحصیلی

متغیر وابسته	متغیر مستقل	طبقات	تعداد	میانگین	انحراف معیار	F	Sig.	اندازه اثر
قصد کارآفرینانه	رشته تحصیلی	خاک	۴۳	۲/۷۸	۰/۷۷	۲/۳۱*	۰/۰۱۵	۰/۲۱
		زراعت	۵۹	۲/۷۴	۰/۷۵			
		باغبانی	۴۱	۲/۹۰	۰/۸۳			
		علوم دامی	۶۳	۳/۰۶	۰/۷۳			
		صنایع غذایی	۳۹	۳/۰۰	۰/۷۵			
		گیاهپزشکی	۴۶	۳/۰۰	۰/۷۰			
		اقتصاد	۳۴	۲/۸۶	۰/۷۴			
		ترویج	۲۵	۳/۲۷	۰/۷۷			
		مکانیک	۴۵	۳/۱۳	۰/۷۸			
آب	۵۰	۲/۹۴	۰/۸۱					
کنترل رفتاری کارآفرینانه	رشته تحصیلی	خاک	۴۳	۲/۸۷	۱/۲۲	۰/۵۶	۰/۸۲۶	۰/۱۰
		زراعت	۵۹	۲/۹۳	۱/۰۴			
		باغبانی	۴۱	۲/۹۴	۱/۱۶			
		علوم دامی	۶۳	۲/۹۳	۰/۹۹			
		صنایع غذایی	۳۹	۲/۹۶	۰/۹۲			
		گیاهپزشکی	۴۶	۳/۰۳	۱/۰۳			
		اقتصاد	۳۴	۳/۰۲	۱/۱۰			
		ترویج	۲۵	۳/۲۳	۱/۰۲			
		مکانیک	۴۵	۳/۱۵	۱/۰۱			
آب	۵۰	۳/۱۶	۰/۹۳					
نگرش کارآفرینانه	رشته تحصیلی	خاک	۴۳	۳/۶۱	۱/۰۴	۱/۰۹	۰/۳۶۵	۰/۱۵
		زراعت	۵۹	۳/۷۱	۰/۸۹			
		باغبانی	۴۱	۳/۸۵	۰/۹۵			
		علوم دامی	۶۳	۳/۵۴	۱/۱۱			
		صنایع غذایی	۳۹	۱/۰۶	۳/۶۳			
		گیاهپزشکی	۴۶	۳/۶۱	۰/۹۱			
		اقتصاد	۳۴	۳/۵۳	۱/۱۹			
		ترویج	۲۵	۴/۰۶	۰/۷۵			
		مکانیک	۴۵	۳/۷۱	۰/۸۳			
آب	۵۰	۳/۵۸	۰/۸۶					
هنجارهای ذهنی کارآفرینانه	رشته تحصیلی	خاک	۴۳	۳/۱۲	۰/۹۲	۱/۸۵	۰/۰۵۷	۰/۱۹
		زراعت	۵۹	۳/۳۰	۰/۷۵			
		باغبانی	۴۱	۳/۳۹	۰/۹۱			
		علوم دامی	۶۳	۳/۳۶	۰/۹۱			
		صنایع غذایی	۳۹	۳/۱۱	۱/۰۰			
		گیاهپزشکی	۴۶	۳/۱۹	۰/۹۳			
		اقتصاد	۳۴	۲/۷۹	۰/۹۷			
		ترویج	۲۵	۳/۳۷	۰/۷۹			
		مکانیک	۴۵	۳/۴۰	۰/۷۹			
آب	۵۰	۳/۳۷	۰/۸۲					

* معناداری در سطح خطای پنج درصد

نتایج ارائه شده در جدول ۳، نشان داد که تفاوت معناداری بین ترکیب خطی پنج متغیر وابسته پژوهش (قصد کارآفرینانه، نگرش کارآفرینانه، هنجارهای ذهنی کارآفرینانه و کنترل رفتاری کارآفرینانه) بر اساس رشته تحصیلی دانشجویان کشاورزی استان اصفهان وجود داشت. بر این اساس، می‌توان گفت بین رشته‌های تحصیلی مورد مطالعه حداقل در یکی از متغیرهای وابسته پژوهش تفاوت معنی‌داری وجود دارد. علاوه بر این، مقدار اندازه اثر آزمون چند متغیره برابر ۰/۱۸ بود که براساس معیار کوهن اندازه اثر متوسطی است.

با توجه به معنادار بودن نتایج آزمون تحلیل واریانس چند متغیره (MANOVA)؛ برای بررسی تفاوت بین میانگین نمرات هر یک از متغیرهای وابسته به صورت مجزا به تفکیک گروه‌های مورد مطالعه (رشته تحصیلی) از تحلیل واریانس تک متغیره (ANOVA) استفاده شد (جدول ۴).

نتایج ارائه شده در جدول ۴، نشان‌دهنده این بود که تفاوت معناداری از لحاظ آماری بین میانگین نمرات نگرش کارآفرینانه، هنجارهای ذهنی کارآفرینانه و کنترل رفتاری کارآفرینانه براساس رشته تحصیلی دانشجویان مورد مطالعه وجود نداشت. اما این نتیجه درخصوص متغیر قصد کارآفرینانه دانشجویان کشاورزی صادق نیست؛ به طوری که نتایج ارائه شده در جدول مذکور نشان داد که تفاوت معناداری از لحاظ آماری بین میانگین نمره متغیر قصد کارآفرینانه براساس رشته تحصیلی پاسحگویان وجود داشت. با توجه به معنادار بودن آزمون تحلیل واریانس از آزمون پس‌دامنه^۱ توکی^۲ برای بررسی تفاوت بین نمرات قصد کارآفرینانه در گروه‌های مورد مطالعه (رشته‌های تحصیلی) استفاده شد.

نمودار ۱. مقایسه قصد کارآفرینانه دانشجویان کشاورزی براساس رشته تحصیلی

نتایج آزمون پس‌دامنه توکی نشان داد که بین قصد کارآفرینانه دانشجویان رشته ترویج و آموزش کشاورزی و رشته زراعت و اصلاح نباتات در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی استان اصفهان تفاوت معناداری از لحاظ آماری وجود داشت ($P=0.016$);

¹ Post Hoc Test

² Tukey

به طوری که دانشجویان رشته ترویج و آموزش کشاورزی از قصد کارآفرینانه بالاتری نسبت به دانشجویان رشته زراعت و اصلاح نباتات برخوردار بودند. همچنین، نتایج آزمون توکی نیز نشان داد با وجود تفاوت‌های جزئی، اختلاف معناداری از لحاظ آماری بین قصد کارآفرینانه دانشجویان سایر رشته‌های تحصیلی مورد مطالعه در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی استان اصفهان مشاهده نشد. تفاوت‌های بین رشته‌ای قصد کارآفرینانه دانشجویان مورد مطالعه در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی استان اصفهان به وضوح در نمودار ۱، قابل مشاهده می‌باشد.

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف بررسی تأثیر رشته تحصیلی بر قصد کارآفرینانه دانشجویان رشته کشاورزی استان اصفهان و عوامل مؤثر بر آن براساس مؤلفه‌های نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده انجام شد. یافته‌های آمار توصیفی نشان داد که میانگین متغیرهای قصد کارآفرینانه، نگرش کارآفرینانه، هنجارهای ذهنی کارآفرینانه و کنترل رفتاری درک‌شده کارآفرینی در بین پاسخگویان در حد متوسط بود. در واقع، می‌توان اظهار کرد که با وجود ارائه برنامه‌ها و انجام تلاش‌های در زمینه آموزش و ترویج کارآفرینی در بین دانشجویان دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور، ولی وضعیت نگرش‌ها، ادراکات و مقاصد کارآفرینانه دانشجویان بهبود چندانی نداشته است؛ چرا که نتایج مطالعات پیشین (شیری و همکاران، ۱۴۰۱؛ باخرد و همکاران، ۱۴۰۲؛ Shiri et al., 2017a; Shiri et al., 2017b) نیز نشان‌دهنده سطح متوسط و ضعیف وضعیت مؤلفه‌های کارآفرینی براساس مدل رفتار برنامه‌ریزی شده در بین دانشجویان و دانش‌آموختگان رشته‌های کشاورزی آموزش عالی کشور هستند.

نتایج حاصل از تحلیل همبستگی پیرسون نشان داد که رابطه مثبت و معناداری بین متغیرهای نگرش کارآفرینانه، هنجارهای ذهنی کارآفرینانه و کنترل رفتاری درک شده در خصوص کارآفرینی با قصد کارآفرینانه دانشجویان رشته‌های کشاورزی در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی استان اصفهان وجود داشت. به عبارت دیگر، می‌توان اظهار نمود که با افزایش یا کاهش نگرش کارآفرینانه، هنجارهای ذهنی کارآفرینانه و کنترل رفتاری درک شده در خصوص کارآفرینی در بین دانشجویان رشته‌های کشاورزی استان اصفهان، قصد کارآفرینانه آنان نیز افزایش یا کاهش می‌یابد. نظر به این که نگرش کارآفرینانه به ادراکات مثبت و منفی فرد در خصوص کارآفرینی؛ هنجارهای ذهنی کارآفرینی به تأیید یا عدم تأیید حمایت جامعه از فعالیت‌ها و اقدامات کارآفرینانه فرد؛ و کنترل رفتاری درک شده کارآفرینی به میزان باورها و ادراکات فرد در خصوص توانایی و خودکارآمدی خود برای انجام فعالیت‌های کارآفرینانه اشاره دارد؛ لذا واضح است که هرچه فرد نگرش مثبت‌تری نسبت به کارآفرینی داشته باشد؛ هنجارهای ذهنی مثبتی در جامعه در خصوص کارآفرینی و کسب‌وکار وجود داشته باشد؛ و فرد خود را توانا برای انجام فعالیت‌های کارآفرینی ببیند، قصد بالاتری برای انجام فعالیت‌های کارآفرینی پیدا می‌کند. این نتایج با یافته‌های مطالعات شیری و همکاران (۱۴۰۱)، ناصر دین و همکاران (Nasurdin et al., 2009)، کروگر و همکاران (Krueger et al., 2000)، لینان و چن (Liñan & Chen, 2009) و شیری و همکاران (Shiri et al., 2017b) همراستا دارد.

براساس یافته‌های پژوهش ۱۳/۸ درصد از دانشجویان مورد مطالعه با بیشترین فراوانی در رشته علوم دامی و ۷/۵ درصد از آن‌ها با کمترین فراوانی در رشته اقتصاد کشاورزی مشغول به تحصیل بودند. علاوه بر این، نتایج پژوهش حکایت از تأثیر رشته تحصیلی بر قصد کارآفرینانه دانشجویان کشاورزی استان اصفهان داشت؛ به طوری که قصد کارآفرینانه دانشجویان رشته ترویج و آموزش کشاورزی بالاتر از قصد کارآفرینانه دانشجویان رشته زراعت و اصلاح نباتات بود. این یافته با نتایج مطالعات؛ کردنائیچ (۱۳۹۳)، ژانگ و همکاران (Zhang et al., 2013) و کریمی و همکاران (Karimi et al., 2014) مبنی بر تأثیر رشته تحصیلی بر قصد کارآفرینانه دانشجویان هم‌خوانی دارد. دلیل اختلاف قصد کارآفرینانه دانشجویان رشته ترویج و آموزش کشاورزی و زراعت و اصلاح نباتات ممکن است ناشی از روش‌ها، برنامه‌ها و مشوق‌ها در این دو گروه علمی باشد؛ به گونه‌ای که در اکثر

دانشکده‌های کشاورزی کشور دانشجویان و اعضای هیأت علمی گروه ترویج و آموزش کشاورزی به دلیل ماهیت بین رشته‌ای آن نسبت به گروه‌های علمی دیگر بیشتر درگیر کارها و فعالیت‌های کارآفرینانه می‌شوند، این در حالی است که گروه زراعت و اصلاح نباتات به دلیل ماهیت رشته معمولاً چنین برنامه‌هایی ندارند و دانشجویان این رشته کمتر تحت تأثیر برنامه‌های آموزشی-ترویجی کارآفرینی قرار می‌گیرند.

با توجه به نتایج پژوهش، پیشنهادهای زیر جهت کمک به برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران امر آموزش و ترویج کارآفرینی برای تدوین برنامه‌هایی برای بهبود قصد کارآفرینانه دانشجویان پیشنهاد می‌شود:

- تدوین آیین‌نامه‌ای برای گذراندن دوره کارآموزی دانشجویان رشته‌های کشاورزی در کسب و کارهای کارآفرینانه مرتبط و یا تشویق و ترغیب دانشجویان به راه‌اندازی کسب و کارهای دانشجویی در محیط دانشگاه به جای گذراندن دوره کارآموزی؛

- افزایش ارتباطات و تعاملات علمی بین گروه‌های آموزشی مختلف کشاورزی در زمینه کارهای عملی و کارآفرینانه (توسعه فعالیت‌های کارآفرینانه بین رشته‌ای کشاورزی) به منظور تربیت دانشجویان کارآفرین؛

- جهت‌گیری و نگاه کارآفرینانه اعضای هیئت علمی در تدریس و آموزش دروس مختلف رشته‌های کشاورزی (تلفیق مباحث کارآفرینی در آموزش عالی کشاورزی)؛

- به جای گذراندن واحد عملیات کشاورزی در دوره کارشناسی، شرایطی فراهم شود که دانشجویان در قالب گروه‌های کوچک و متوسط، کسب و کارهای کارآفرینانه‌ای را در زمینه تخصصی خود در محیط دانشکده‌ها و دانشگاه‌های کشاورزی راه-اندازی نمایند؛

- تشکیل تعاونی‌های تولیدی نظیر گلخانه‌ها، نهالستان‌ها، شرکت‌های خدمات مکانیزاسیون و خدمات فنی- مشاوره‌ای در دانشکده‌های کشاورزی؛

- بازنگری دروس و سرفصل‌های رشته‌های مختلف کشاورزی با رویکرد کارآفرینانه و اجباری کردن دروس کارآفرینی و کسب‌وکار برای تمام رشته‌های کشاورزی.

منابع

- اوتادی، محمد، صفری، سعید، و عباسی، رضا. (۱۴۰۱). بررسی تأثیر خلاقیت، استقلال‌طلبی و بار کاری بر قصد کارآفرینانه دانشجویان: نقش میانجی نگرش نسبت به کارآفرینی. *مجله پژوهش‌های کارآفرینی*، ۱ (۱)، ۱۶-۱.
- باخرد، حسین، مرادنژادی، همایون، و مهدی‌زاده، حسین. (۱۴۰۲). تأثیر عوامل محیطی بر قصد کارآفرینانه دانش‌آموزان مدارس متوسطه شهرستان دزفول. *مجله پژوهش‌های کارآفرینی*، ۲ (۱)، ۲۸-۱۵.
- بادپا، بهروز، و شیری، نعمت‌اله. (۱۴۰۱). اثر مؤلفه‌های تصمیم‌گیری مالی و سرمایه‌گذاری بر قصد کارآفرینانه دانشجویان رشته حسابداری ایران. *مجله دانش حسابداری*، ۱۳ (۳)، ۸۸-۶۵.
- پاپ زن، عبدالحمید، شیری، نعمت‌اله، پورقاسم، فاطمه، خوش مرام، مژگان، قربانی، فاطمه، و تاتار، مریم. (۱۳۹۴). شناسایی نگرش‌های کارآفرینانه دانشجویان کشاورزی: کاربرد روش‌شناسی کیو. *مطالعات کارآفرینی و توسعه پایدار کشاورزی*، ۲ (۴)، ۵۲-۳۵.
- پژوم، آرامه. (۱۳۹۷). تأثیر رشته تحصیلی دانش‌آموزان بر کارآفرین مستقل شدن آنان (مورد مطالعه: دانش‌آموزان دبیرستان‌ها و هنرستان‌های شهرستان چالوس). *اولین همایش ملی کارآفرینی، چالوس*، <https://civilica.com/doc/805768>
- شیری، نعمت‌اله. (۱۴۰۱ الف). طراحی الگویی برای ترویج فعالیت‌های کارآفرینانه در تعاونی‌های دانشجویی کشاورزی. *فصلنامه تعاون و کشاورزی*، ۱۰ (۴۰)، ۸۱-۵۳.
- شیری، نعمت‌اله. (۱۴۰۱ ب). واکاوی تعیین‌کننده‌های محیطی قصد کارآفرینانه دانشجویان کشاورزی (مطالعه موردی: دانشگاه ایلام). *نشریه راهبردهای کارآفرینی در کشاورزی*، ۹ (۱۷): ۱۰۳-۹۴.

- شیری، نعمت اله. و علی بیگی، امیرحسین. (۱۳۹۴). شناسایی انگیزه‌های کارآفرینانه دانشجویان کشاورزی: کاربرد مقیاس‌بندی چندبعدی. *تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران*، ۴۶ (۲)، ۳۶۲-۳۴۷.
- شیری، نعمت اله، سواری، مسلم. و رستمی، فرحناز. (۱۳۹۲). رابطه بین ویژگی‌های روان‌شناختی با نیت کارآفرینانه دانشجویان کشاورزی دانشگاه تهران. *ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی*، ۲ (۴)، ۱۲۰-۱۰۳.
- شیری، نعمت اله، میرک زاده، علی اصغر. و زرافشانی، کیومرث. (۱۴۰۱). تحلیل جنسیتی تبیین‌کننده‌های رفتار کارآفرینانه دانشجویان ایران. *مجله پژوهش‌های کارآفرینی*، ۱ (۱)، ۸۷-۱۰۱.
- شیری، نعمت‌اله، خوش‌مرام، مژگان، رضایی، آذرمیدخت. و زرافشانی، کیومرث. (۱۴۰۰). تأثیر ابعاد توانمندی روان‌شناختی بر رفتار کارآفرینانه در بین زنان روستایی: الگویی برای ارتقای نقش زنان در توسعه اقتصادی. *فصلنامه زن در توسعه و سیاست*، ۱۹ (۴)، ۵۹۳-۵۷۳.
- شیری، نعمت‌اله، مرادنژادی، همایون، مهدی‌زاده، حسین. و صی‌محمدی، سمیره. (۱۴۰۰ الف). فرصت‌های راه‌اندازی تعاونی‌های دانشجویی در دانشگاه ایلام: راهنمایی برای توسعه تعاونی‌های کشاورزی و خدماتی. *فصلنامه تعاون و کشاورزی*، ۱۰ (۳۹)، ۹۶-۷۵.
- مهدی‌زاده، حسین، شیری، نعمت اله. و مهدی کرتالایی، محمدحسین. (۱۴۰۱). شناسایی و دسته‌بندی فرصت‌های راه‌اندازی کسب‌وکارهای کشاورزی: کاربرد روش دلفی. *نشریه کارآفرینی در کشاورزی*، ۹ (۱)، ۸۷-۷۴.
- میرک‌زاده، علی‌اصغر، شیری، نعمت‌اله. و هدایتی‌نیا، سعید. (۱۳۹۳). تأثیر ابعاد سرمایه اجتماعی بر نیت کارآفرینانه دانشجویان کشاورزی. *تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران*، ۴۵ (۲)، ۲۴۶-۲۳۵.
- Ajzen I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 179-211.
- Ajzen, I. (2002). Perceived behavioral control, self-Efficacy, locus of control, and the theory of planned behavior. *Journal of applied social psychology*, 32(4), 665-683.
- Ajzen, I. (2001). Nature and operation of attitudes. *Annual review of psychology*, 52: 27-58.
- Amiri, A., & Moradi, Y. (2008). The Survey of Entrepreneurial Attitudes Barriers of Students. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 14 (3), 45-67.
- Autio, E., Keeley, R.H., Klofsten, M., Parker, G.G.C. & Hay, M. (2001). Entrepreneurial intent among students in Scandinavia and in the USA. *Enterprise and innovation management studies*, 2 (2), 145-161.
- Dao, T. K., Bui, A. T., Doan, T. T. T., Dao, N. T., Le, H. H., & Le, T. T. H. (2023). Impact of academic majors on entrepreneurial intentions of Vietnamese students: An extension of the theory of planned behavior. *Heliyon*, 7(3), e06381. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2021.e06381>
- Giacomin, O., Janssen, F., Shinnar, R. S., Gundolf, K., & Shiri, N. (2022). Individual religious affiliation, religiosity and entrepreneurial intentions among students in four countries. *International Small Business Journal*, 0(0). <https://doi.org/10.1177/02662426221097910>
- Karimi, S., Biemans, H. J. A., Lans, T., Chizari, M., & Mulder, M. (2014). Effects of Role Models and Gender on Students' Entrepreneurial Intentions. *European Journal of Training and Development*, 38(8), 694-727. <https://doi.org/10.1108/EJTD-03-2013-0036>
- Khoshmaram, M., Shiri, N., Shinnar, R. S., & Savari, M. (2020). Environmental support and entrepreneurial behavior among Iranian farmers: The mediating roles of social and human capital. *Journal of Small Business Management*, 58(5), 1064-1088. doi:10.1111/jsbm.12501
- Krueger, N. F., Reilly, M. D., & Carsrud, A. L. (2000). Competing models of entrepreneurial intentions. *Journal of Business Venturing*, 15, 411-432. doi:10.1016/S0883-9026(98)00033-0
- Li, J. (2008). The Evolution of Entrepreneurial Intention in Transition Environment: Toward an Entrepreneurial Self-Efficacy Based Model. *4th International Conference on Wireless Communications, Networking and Mobile Computing*, 2008, pp. 1-4, doi: 10.1109/WiCom.2008.1436.
- Liñan, F., & Chen, Y.W. (2009). Development and cross-cultural application of a specific instrument to measure entrepreneurial intentions. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 33(3), 593-617.
- Liñan, F., Nabi, G., & Krueger, N. (2013). British and Spanish entrepreneurial intentions: A comparative study. *Revista de Economía Mundial*, 33, 73-103.
- Mathisen, J. E., Arnulf, J. K. (2014). Entrepreneurial mindsets: Theoretical foundations and empirical properties of a mindset scale. *The International Journal of Management and Business*, 5(1), 81-97.

- Mathisen, J.E., & Arnulf, J.K. (2013). Competing mindsets in entrepreneurship: The cost of doubt. *International Journal of Management Education*, 11(3), 132-141.
- Naktiyok, A., Karabey, C. N., & Gulluce, A. C. (2010). Entrepreneurial self-efficacy and entrepreneurial intention: the Turkish case. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 6(4), 419-435.
- Nasurdin, A. M., Ahmad, N. H. , & Lin, C. E. (2009). Examining a model of entrepreneurial intention among Malaysians using SEM procedure. *European Journal of Scientific Research*, 33(2), 365-373.
- Ouragini, I., & Lakhali, L. (2023). The Effect of an Interdisciplinary Entrepreneurship Education Program on Students' Entrepreneurial Intention. *The International Journal of Management Education*, 21(3), 100845. <https://doi.org/10.1016/j.ijme.2023.100845>
- Passoni, D., & Glavam, R. (2018). Entrepreneurial intention and the effects of entrepreneurial education: Differences among management, engineering, and accounting students. *International Journal of Innovation Science*. 10 (1). 10.1108/IJIS-05-2017-0042.
- Shiri, N. (2021). Attitude toward organic agribusiness: an approach to developing sustainable business. *British Food Journal*, 123 (10), 3265-3276. <https://doi.org/10.1108/BFJ-02-2021-0166>
- Shiri, N., Alibaygi, A., & Faghiri, M. (2013). Factors affecting entrepreneurial motivation of agricultural students at Razi University. *International Journal of Agricultural Management and Development*, 3(3), 175-180.
- Shiri, N., Mehdizadeh, H., Khoshmaram, M., & Azadi, H. (2022) Determinants of entrepreneurial alertness: towards sustainable agribusiness development. *British Food Journal*, 124 (7), 2279-2298. doi.org/10.1108/bfj-07-2021-0825
- Shiri, N., Mirakzadeh, A. A., & Zarafshani, K. (2017b). Promoting Entrepreneurial Behavior among Agricultural Students: A Two-Step Approach to Structural Equation Modeling. *International Journal of Agricultural Management and Development*, 7(2), 211-221.
- Shiri, N., Mohammadi, D., & Hosseini, S. M. (2012). Entrepreneurial intention of agricultural students: effects of role model, social support, social norms, and perceived desirability. *Archives of Applied Science Research*, 4(2), 892-897.
- Shiri, N., Shinnar, R. S., Mirakzadeh, A. A., & Zarafshani, K. (2017a). Cultural values and entrepreneurial intentions among agriculture students in Iran. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 13(4), 1157-1179. [doi:10.1007/s11365-017-0444-9](https://doi.org/10.1007/s11365-017-0444-9)
- Thompson, E. R. (2009). Individual entrepreneurial intent: Construct clarification and development of an Internationally Reliable Metri. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 33(3), 669-694 .
- Zhang, Y., Duysters, G., & Cloudt, M. (2013). The role of entrepreneurship education as a predictor of university students' entrepreneurial intention. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 9 (1):1-19.

